

Michael Falck Carolus Klüppel

Quaestiones Politicae Pro Aristotele Contra Bodinum : Exlibr. 1. De Republ: cap 1. & initio secundi

Rostochii: Kilius, 1648

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730221024>

Druck Freier Zugang

RU phil 7648
Michael Falck
Gordus Klüppel

67
66

QUÆSTIONES POLITICÆ

PRO ARISTOTELE
CONTRA BODINUM

Ex libr. 1. De Republ: cap 1. Et initio secundi

Quas

In Incluta Rostochiensî Academiâ
Consensu Amplissimæ Facultatis Philosophicæ

PRÆSES

M. MICHAEL *Salck /*

DANTISCANUS,

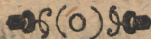
Et Respondens

CAROLUS Klüppel/

Publico Examine subiiciunt

In Majori Auditorio

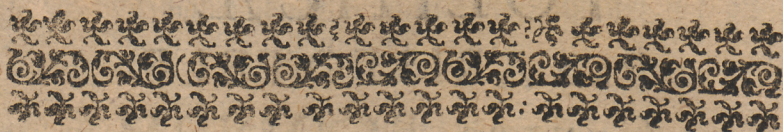
Die JANUARIÏ horis Antemeridianis.

ROSTOCHII,

Typis NICOLAI KILII, *Acad. Typogr.*

ANNO M. DC. XLVIII.

Magnifico Academiae Rostochiensis
RECTORI

*Viro Plurimum Reverendo, Excellentissimo,
Clarissimo,*

DN. JOHANNI QVISTOR-
PIO, S.S. Theol. Doctori, & Prof.
Celeberrimo, Facultatis Theologicae Seniori
Venerando, Ecclesiarum Rostochiensium Su-
perintendententi Meritissimo, Praeceptori
ac Hospiti suo omni cultu
prosequendo.

Debita Reverentia & Gratitude ergo, praesentem Exercitationem Politicam, eo, quo par est, devota mentis affectu, Inscribit ac Consecrat

CAROLUS Klüppel.

DEO DUCE.

Institutum mihi est, Academici Exercitii gratiâ, Aristotelem à Bodini (Viri aliàs celebratissima fama, nec vulgaris eruditionis ac experientia) incursionibus, quas hinc inde in libr. de Republ. præter Philosophi meritum, in eum fecit, vindicare, machinas & arma ipso Aristotele suppeditante: nec enim mihi quicquam suppetit, quod huic rei sufficere queat, nec meliùs quàm rationibus Aristotelicis oppugnatores Aristotelis confeceris. Bodini laudibus per hoc nihil detractum velim, nisi quantum ille Philosophia nostra Principi detrabere annisus est: quamvis Hic major sit, quam ut Bodini dissensus vel impetus honori ejus vel minimum officere, aut mea etiam defensio eidem quicquam conferre possit. Prægestum hic dare visum est, aliâ occasione plura suppeditabuntur. Sed ad rem.

Questionum Politicarum Anti-Bodinianarum

P R I M A.

An Auidencia, & Beata Vita ad Civitatis rationem sint necessaria, & quomodo?

1. **N**on ædificiorum numerus aut splendor, nec murorum ambitus Civitatem constituunt, sed hominum multitudo, eaq; non quævis, nec quorumvis, sed eorum, qui ad eundem communem finem obtinendum in eodem loco convenère, & ad finem illum opera sua communi studio & labore perficiunt, quos socios appellamus. Ergo Civitas est Societas. l. 1. Pol. c. 1. l. 2. c. 1. Nec tamen omnis societas civitatem absolvit (nam & in domo, & in pagis vicisq; hominum societates reperiuntur, ut de aliis societa-

A 2

cieta-

cietatibus bonis malisve nihil dicam) sed perfecta & ad bene vivendum sufficiens, quæ, utpote societatum humanarum omnium maximè princeps, cæteras veluti partes continet. *l. 1. Pol. c. 1.* & Civium societas dicitur. *l. 3. Pol. c. 3.* Atq; hæc initio quidem, ipsâ naturæ necessitate imperante, vivendi causâ constituta est, (homo enim magis civile animal, quàm ulla apis, aut aliud gregatile animal, *l. 1. Pol. c. 2. l. 3. c. 6. l. 1. Hist. animal. c. 1.* maximè in civili societate vivere per naturam desiderat, nec nisi in eâ boni sui perfectè compos fieri potest) conservatur autem eadem & perdurat beatæ vitæ, ut ultimi omnium actionum humanarum finis, gratiâ. Hinc Civitas definitur Aristoteli *l. 1. Pol. c. 2.* perfecta societas ex pluribus vicis constans, ἡδὴ πάλαι ἔχουσα μέρος τῆς ἀνθρώπου, omnis sufficientiæ terminum jam consecuta, vivendi quidem causâ constituta, sed benè vivendi gratia existens. Et. *l. 3. Pol. c. 1.* Civitas dicitur civium multitudo tanta, quanta πᾶς ἀνθρώπων ζωῆς ad vitæ sufficientiam satis est. Item. *l. 1. Oecon. c. 1.* Civitas est multitudo domuum (h. e. domesticarum societatum s. familiarum, ex quibus vici constituuntur) & regionis & facultatum πᾶς τὸ δὲ ζῆν ἀνθρώπου ad bene vivendum sufficiens.

2. Quæ quidem Civitatis (secundum materiam & partes materiales consideratæ, nam secundum formam suam, quat, Reipub. vel potius Politicæ nomine venit, aliter definitur à Philosopho) descriptiones, pro subjectæ materiæ conditione accipiendæ sunt: nam aliàs sicut Civis, ita & Civitas multis modis dicitur *l. 3. Pol. c. 3.* cum & mala & bona detur civitas, & inter bonas una magis quàm altera de civitatis ratione participet, ut adeò communis quædam definitio, omnibus, quæ Civitates dicuntur, univoce competens, dari nequeat. Nam in iis rebus in quibus subjecta specie differunt, & eorum aliud est primum, aliud secundum, aliud deinceps subsequens, aut nihil prorsus commune datur, quatenus tales sunt, aut parum, inquit hæc de re Aristoteles *l. 3. Pol. c. 1.* Solet vero in ejusmodi id quod maximè, primò & principalitèr ita dicitur, imprimis describi, & ad hujus naturam & delineationem cætera reduci ac examinari: ut si quis Sapientiam, Prudentiam vel Amicitiam definire velit, primò simpliciter & absolute ita dictas determinare debet, ut quomodo reliquæ, hoc nomine gaudentes, ad rationem earum vel accedant, vel ab eâ magis minusve abeant, conspicuum evadat. Et hoc Aristoteles quoq; in Civitatis definitione observavit. Non enim omnis, quæ Civitatis nomen

men obtinet, societas, nec eadem semper tam perfecta est, ut omnibus ad vitæ sufficientiam requisitis abundè sit instructa, nec omnis pari passu & gradu ad beatam vitam contendit, cum diversæ Civitatum formæ diversos etiam fines sibi præfixos habeant. Si quis v. Civitatem simpliciter ita dictam mente complecti, eamq; à reliquis Societatibus sufficienter distinguere velit, talem, qualem Aristoteles descripsit, Societatem animo concipiat, necessum est.

3. Quare mentem Philosophi non satis affectus videtur *Bodinus* quando *lib. 1. de Repub. c. 1. ἀνταρκείαν* & beatam vitam ad civitatis rationem non spectare contendit, ejus discursus ut accuratius examine- tur, quid per *ἀνταρκείαν* itemq; per τὸ bene vivere Aristoteles insinuet, in antecessum breviter explicandum. Quorsum maximè facit *c. 8. l. 7. Pol.*, ubi ad vitam civilem necessaria Philosophus enumerat, 1. victum. f. alimenta, 2. artes, artiumq; instrumenta & opera omnis generis, ad victum, amictum, habitationem &c, & simpliciter ad vitam requisita. 3. arma, quibus & inobedientes in Civitate coercere, & hostium exter- norum vim propulsare liceat. 4. Aliquam opum & divitiarum facultatem, τῶν χρημάτων τινὰ ὄψεσιν, tum ad sumptus publicos in Civi- tate faciendos, tum ad bella pro Civitatis defensione gerenda. 5. quod primum dicit ac præcipuum, divini cultus curam, & sacrorum admini- strationem. 6. quod omnium maximè necessarium, judicium de justis & injustis, ac deliberationes de utilibus & necessariis. Atq; his rebus om- nibus Civitatem ad vitæ sufficientiam indigere ait, quarum si quædam deficiant, non posse eam simpliciter ἀνταρκείη h. e. sibi ipsi sufficientem appellari. Cum vero tantâ multitudine hominum ad civitatem con- stituendam opus sit, quanta ad hanc sufficientiam requiritur, hinc sex inprimis hominum generibus (quos tamen omnes non statim cives esse necessum est) omnem Civitatem constare oportere concludit. 1. Agri- colis, Pastoribus, Piscatoribus, & aliis, victui parando inservientibus, quorsum etiam spectant Mercatores, 2. Variis artificibus. 3. Hominibus militaribus. 4. Divitibus & opulentis. 5. Sacerdotibus. 6. Judicibus ac Magistratibus. Quæ Civitatis partes aliter, paulòq; distinctius recen- sentur *l. 4. Pol. c. 4.*

4. Unde patet, *ἀνταρκείας* nomine in Civitatis definitione non bonorum tantum externorum copiam, sed quæcunq; ad benè vivendum

in Civitate requiruntur, inprimis v. Civium multitudinem, ad (§ 3.) dicta sufficientem, designari: aliàs præter *ἀνθρώπων* (1.) Civium. (2.) Possessionum & instrumentorum ad vitam necessariorum, datur *ἀνθρώπων* absolute dicta, quæ ipsum finem Civitatis, Beatam vitam Civilem includit, non in hominum tantum aut opum, sed præcipuè virtutum & operationum secundum virtutes sufficientiâ consistens, quâ ratione *ἀνθρώπων* finis & optimum appellatur, cujus gratiâ sunt reliqua l. 1. Pol. c. 2. & Beatitudo Civilis *ἀνθρώπων* dicitur l. 1. Eth. c. 5. Atq; ad hanc, ut finem, facit *ἀνθρώπων* Civium & Bonorum in Civitatis definit: requirita, per quam Civitas, utpote perfecta societas ab imperfectioribus societatibus, Pagis & Vicis differt, cum in his multa ad vitæ sufficientiam vel planè deficient, vel non ita plenè reperiuntur, id quod post naturalem instinctum non minimæ causæ loco fuit, 'cur in civitates coierint homines. Conf. l. 3. Pol. c. 6. Beata autem vita finis Civitatis ultimus est, qui & rectè constitutus esse debet, & actiones ad eum tendentes rectè se habere, si bona & beata cupiat esse Civitas l. 7. Pol. c. 13. Hæc verò beatitudo non in magnâ potentiâ, aut summo eminentiæ gradu, non in voluptatibus corporis, nec ullis aliis bonis, s. externis & fortunæ, s. corporis consistit, (sed in animæ bonis, usq; optimis & perfectissimis (non quidem absolute, qualia ad vitam contemplativam & divinam, secundum sapientiam ducendam, requiruntur, sed quæ ad vitam humanam s. practicam & civilem spectant) qualia sunt actiones & vita secundum prudentiam & virtutes morales s. civiles perfecte instituta. Qui finis Civitatis, s. summum Bonum Civile, & quæ ad illud spectant, per totam Ethicam Aristotelis (tanquam primam Politicæ partem) explicantur, unde ad Ethicos libros hîc provocat Aristoteles l. 7. Pol. c. 13.

5. Sed hîc prænotandum (1) Rerum ad benè vivendum necessariorum, copiam, in unâ civitate majorem, in alterâ minorem suppetere, prout ipsa civitas vel major vel minor, vel perfectior vel imperfectior existit: perfectam autem & optimam ab Aristotele definitam, ut reliquis normæ instar esse queat. Optimum enim & perfectum in ejusmodi rebus definiiri solet, ut optimus Princeps, optimus vir, maximè beatus, virtuosus, perfectus Philosophus, Orator, Poeta, perfectus & propriissimè dictus Civis, perfecta Civitas vel Politia. Quæ ergo Civitates ad perfectæ & optimæ naturam propinquius accedunt, eò magis sunt Civitates, quæ
len.

longius ab eâ recedunt, eò minus hoc nomine dignæ. Neq; enim oppi-
dulum quoddam; quod fortè præter nomen Civitatis parum habet, &
vici magis quam Civitatis speciem refert, æquè dixeris Civitatem, quàm
quæ probè instructa, & suis numeris absoluta existit: Sicut vice versâ vi-
ci aut pagi nomen loco tribui posset, qui tamen eum multis civitatibus
ratione sufficientiæ contenderet, quales Helvetiorum pagi, quorum
quatuor, urbes 12, vicos 400. continent, ut notavit Ciaconius ad Casar.
1. Bell. Gall. Id quod naturæ rei nihil detrahit, sæpè enim nomina rebus
& res nominibus non conveniunt. Si quis vero abstractionibus hîc in-
dulgere, & communem omnibus, Civitatis nomen præferentibus, de-
finitionem adferre velit, is operam dubio procul luserit, & non nisi æqui-
vocis, ac ad rem parum facientibus locutionibus sese impediverit.

6. (2). Sicut summè Beatum descripturus, non eum lecto affixum
& cum lethalibus mortis conflictantem, aut ad extremam rerum omni-
am inopiam, & desperatam miseriam adactum, vel carceri mancipatum,
aliisq; calamitatibus obrutum atq; oppressum |considerare debet, sed
in eo statu constitutum, ubi virtuti & prudentiæ exercendæ locus sit, &
homo felicitatis suæ compos fieri possit: neq; perfectum Oratorem de-
lineaturus, eum, qui aut linguâ ademptâ, aut organis morbo, aliâve rati-
one depravatis sermonem facere nequeat, sed qui promptè & expedite
ad persuadendum dicere novit, exhibere tenetur: ita Civitatem defini-
turus, non eam hostibus undiquaq; cinctam, viribus simul ac civibus ex-
haustam, & tantùm non animam agentem, describere debet, nisi loco
Civitatis inanem quandam umbram offerre velit, sed ita adornatam, ut
splendidum Civitatis nomen tueri, & perfectæ societatis faciem præsen-
tare possit. Sanè quò magis civitas labefactatur, premitur, exhaustur,
quoq; magis *ἀντιθέται* illa imminuitur, eò magis de splendore & flore
suo, adeoq; etiam de naturâ & ratione sua remittit, ut non nisi Civitas
secundum quid, & cum addito, h. e. imminuta, pressa, inops, exhausta,
corrupta, non autem absolutè Civitas possit dici: imo nonnunquam
etiam planè ad incitas redigitur, ut vix pagi aut vici ostentet speciem, quæ
magno Civitatis titulo antè superbierat; hîc enim gradus accretionis &
decretionis dantur, cum ex pago Civitas, ex Civitate pagus fieri possit.
Non quidem statim omninò definit esse Civitas, si maxime mala qua-
dam ingruentia felicitatem ejus intervertant, aut imminuant; interim
tamen aliquid suæ naturæ perdit, & tandem malorum pertinaciâ victa

in

in aliam quàm Civitatis formam transit, vel etiam nimis vehementibus motibus concussa, & devastata, planè expirat: sicuti aqua si incalcescat, non statim aqua omninò esse definit, sed tamen naturam suam paulatim amittit, donec plane immutetur & consumatur. Aquam autem qui definire velit, non sanè calidam, quæ non nisi cum addito diminvente aqua est, sed prout in naturâ suâ est, frigidam, definiat necessum est. Ita Civitatem descripturus, non inopia rerum laborantem, aut necessariis ad vitam destitutam, quæ non nisi secundum quid est Civitas, sed ad esse Civitatis requisitis bonis instructam & simpliciter ita dictam determinet oportet.

7. Quæ si expendantur, facili negotio Bodino satis fiet d. l. ita scribenti: *Illud beate vivere, si ad Civitatis rationem necessarium esse demus, nullus sit nisi cum summâ rerum omnium affluentia virtuti locus.* Resp. (1.) Consequencia nulla est. Nam beatè vivere non est summâ rerum affluentia uti, sed secundum prudentiam & justitiam universalem in civitate agere. Ergo si beatè vivere in civitatis definitionem inferatur, maximè virtuti ejusq; exercitio, & quidem summus in Civitate locus conceditur. Quod si per τὸ beatè vivere ipsam ἀντίφρασην intelligit, non satis benè & distinctè loquitur, nec tamen quod vult obtinet, illa enim non in externis saltèm bonis consistit, ut Bodin existimare videtur, sed ea etiam, quæ ad cultum divinum, ad judicia & justitiam in Civitate administrandam, adeoq; omnia, quæ ad beatam vitam necessaria sunt, complectitur, ut vidimus. (2.) Ad virtutem exercendam adeoq; beatè vivendum externis quidem mediis, ut instrumentis opus est, sed inde tamen non inferitur, quod Bodinus intendit. Neq; enim summa statim rerum affluentia requiritur, sed tanta, quanta ad vitam civilem debitè instituendam est sufficiens, nam etiam in his est aliquis terminus. *V. l. 7. Pol. c. 1. 4. & 13. Conf. l. 10. Eth. c. 9. l. 1. Polit. c. 8. in fin.* Hoc E. saltèm sequitur: finem Civitatis summum sine sufficientibus ad virtutem & prudentiam Civilem mediis non posse obtineri. (3.) Pari ratione ex Definitione Bodini concluderetur: si ad Reipub. definitionem necessariû est, summâ potestate pollere ac ratione gubernari. E. non nisi cum libertate & summâ potestate, iisq; , quæ ad eam requiruntur, mediis virtuti locus esse potest. At hoc non sequitur, sed illud: Ergo non est perfecta Civitas, nec finis sui sufficientèr potest fieri particeps, nisi sit libera, & summâ potestate prædita: Servorum enim communio, Civitatis dici non meretur.

8. Pergit Bodinus: *Nec honesta Civitas, nisi placido mari, secundum conspirantium ventorum flatibus impulsa feratur, & cum horribiles illam procella ac turbinum vi agitaverit, misera censeatur: quae disciplina omnibus est omnium Theologorum ac Philosophorum praeceptis aliena.* Resp. Stylo nimium indulget Bodinus, & per hoc accuratus esse desinit. *Honesta h. e. virtuosa manere potest Civitas, si maximè affligatur; at si nimium prematur & coarctetur, ut virtutes civiles exercere amplius non possit, finem suum & beatitudinem obtinere, h. e. honestè & secundum virtutem vivere nequit, quod tamen propterea finis Civitatis esse non desinit; finis enim est optimum & perfectissimum in quovis genere, propter quod sunt reliqua. Nec misera statim fit Civitas, si maxime calamitatibus quibusdam subjiciatur (nisi quat. miseria pro quovis infortunio sumitur) quamvis hæ, si nimia sint, multum de felicitate ejus decerpant: verè enim misera (prout miseria beatitudini opponitur) illa demum est Civitas, in quâ vitia, imprudentia, injustitia &c plenum obtinent dominium: sicut verè beata ea dicenda est, in quâ virtutum viget exercitium: nihilominus si malis planè succumbat, beatam eam nemo dixerit. Potest autem Civitas non beata esse, quamvis propriè misera nondum sit, nisi ratione externi splendoris. Clariùs: Sicut se habet Beatitudo uniuscujusq; hominis, ita etiam Civitatis, idem enim utriusq; finis est. l. 7. Polit. c. 2. l. 1. Eth. c. 1. Homo autem perfectè beatus esse non potest, (nam aliàs beatitudinis gradus dantur, quamvis ut summa & optima describitur) nisi secundum virtutem optimam & perfectam agat, quæ actio sine bonis externis ac fortunæ, itemq; corporis, tanquam instrumentis & adjumentis, ex parte etiam ornamentis, perfici nequit. Ergò & his eget beatus, non quod in illis S. B. consistat, sed quod sine illis S. B. esse nequeat, vel quod ad S. B. obtinendum requirantur: maxima enim pars felicitatis in recto bonorum corporis & fortunæ usû consistit, & variis opus est ad virtutem exercendam instrumentis, nisi quis existimet, liberalitatem & magnificentiam sine opibus, modestiam & magnanimitatem sine honoribus, justitiâ sine commerciis, & contractibus, temperantiam sine illis, quæ ad gustum & tactum spectant &c, exerceri posse. Neq; propterea quibusvis fortunæ casibus mutatur felicitas, nisi per accidens: nam exigua fortunæ mala ad infringendam felicitatem parùm momenti habent, sicut parva fortunæ bona ad felicitatem parùm faciunt: magna verò infortunia, ut si in Priami calamitatem*

B

quis

quis incidat, vitam beatam in angustias redigunt & lædunt, cum & ægritudinem animo inferant, & multis virtutis actionibus impedimento sint: sicut contra magna & multa fortunæ beneficia, vitam beatiorē efficiunt, per accidens scilicet: Neq; enim humana felicitas planè est immutabilis, ut Dei bonum, sed prout fert humana conditio, mutabilis, licet non facilè mutetur. (Guttulæ aliquot aquæ amphoræ vini admixtæ, vinum parùm mutant, aliquot verò amphoræ aquæ vino affusæ, vini saporem penè omnem perimunt.) Sed miserum tamen calamitates non efficiunt, sicut nec fortunæ bona per se beatum simpliciter: nam in adversis quoq; rebus homo bonus, virtuosus, & prudens manet, & constanti animo difficultates omnes tolerat, *ὡς ἀληθῆς ἀρχαῖος καὶ πρῶτος* *ἄνθρωπος*. Quæ omnia insignitè & ferè totidem verbis deducit Philosophus *li. 1. Eth. c. 9. 10. 11.*

9. Pari ratione Civitas, nisi bonis externis, aliisq; ad honestatem civilem necessariis debite instructa sit, civilis beatitudinis actu capax esse non potest, non quod bona externa eam beatam efficiant, quæ vulgi est opinio, sed quoniam ad beatam vitam iis, ut instrumentis opus est: *Conf. l. 7. Polit. c. 1. § 13.* (Id quod ipse *Bodinus* liquidâ veritate convictus *hoc cap. p. 6.* faterur, dum beatiorē fore Civitatem asserit bonis externis abundantem, *E.* sine his minùs beata futura est) Nec tamen quodvis infortunium aut casus adversus, e.g. nuda obsessio (quæ magnæ sæpè instrumentum virtutis est) Civitatem de statu suo planè dejicit, verum si tam validè infestetur, ut malis fracta penè pessumeat, quis actu beatam amplius existimet? quamvis habitu honesta h.e. virtuosa manere possit, nec ex beatâ continuò misera, h.e. vitiis & turpitudine referta reddatur. Atq; hoc tantùm abest, ut ab omnibus omnium Theologorum ac Philosophorum præceptis sit alienum, ut nihil magis veræ Philosophiæ, ad vitam practicam accommodatæ, quam in Ethicis ac Politicis expressit summus extra controversiam Philosophus Aristoteles, (nisi hunc fortè Philosophorum numero eximendum arbitretur *Bodinus*) sit conforme, & S. literis quoq; congruum, quæ insignes ejusmodi calamitates, florem Civitatis depascentes, & felicitatem ejus immutantes, ab irato Deo profectas, & societatibus hominum ob flagitia immixtas, pleno ore loquuntur; qualis verò hæc poena, si per eam felicitati Civitatis nihil decederet?

10. Quibus observatis, haud difficulter solvuntur, quæ *Bodinus* subjungit: *Hi enim inquit (Philosophi) justos, etiam si omnes fortuna acer-*
bitates

bitates excipiant, semper beatos: injustos, etiam in maximâ prosperitatibus secundisq; rebus infelicissimos esse judicant. Qui verò Philosophi? non sane omnes, sed stoicæ sectæ addicti. At quantopere hi circa genuinam, beatitudinis indolem explicandam fallantur, ex accuratâ Philosophiâ Aristotelicâ facile patet. Injusti sanè & vitiiis dediti, etiam rebus secundis maximè affluentes, infelicissimi meritò censentur, cum vita non detur inferior, quam quæ ad vitiorum præscriptum exigitur, humanæ vitæ, ad rationis, à prudentiâ informatæ, normam ducendæ, ex amissimâ contraria, quam miseriam etiam bonorum affluentia magis auget, quam imminuit, cum vitiosi ad graviora scelera patranda iis abutantur, & majorem peccandi illecebram inde arripiant. Sed virtuosos in extremas difficultates, unde emergere non liceat, conjectos, vel perpetuo carceri devotos, aut in Phalaridis Tauro flammis dicatos, beatos qui dixerit, beatitudinem vitam quondam esse civilem in actione occupatam ignorare videtur: an verò qui civiliter, h. e. secundum virtutem civilem vivere nequit, beatam vitam agere dicendus est? non magis arbitror, quam cui manus ligatæ, manuum opera perficere, aut cui pedes amputati, ambulare valer. Bene *Claudianus*:

————— Quid virtus submersa tenebris

Proderit? Obscuræ veluti sine remige puppes,
Vel lyra, quæ reticet, vel, qui non tenditur, arcus.

Quod si in virtute beatitudo sita est, virtus propter se expetenda erit, & finis erit omnium: at virtutem propter actionem, ut finem, habitum, propter operationem expetimus: Nam

Actio si desit, virtus est futile nomen.

inquit *Silius Italicus*. Virtuosus quidem fortiter ferendo adversa virtutem quodammodo exercet; at quantum hoc ad beatitudinem? & quis neget, melius fore homini, si ejusmodi malorum tolerantia non opus sit, sed potius in pristinum statum homo restituatur? quod etiam quivis verâ virtute præditus maximè expetit. At beatitudo bonorum humanorum summum est, quo majus aut præstantius expeti non potest. Si verò homo summis adversitatibus expositus, nihilominus beatus est, summum bonorum obtinet, quid E. juvat aliam vitam desiderare? Gradus admittere beatitudinem non nego, est enim actio, quæ magis & minus non respuit, sed tamen extra genus suum, actionem, non egreditur, ubi enim nulla secundum virtutem actio expediri potest, ibi quoq; felicitas quærenda non erit.

11. Progreditur Bodinus: Sic etiam *Republ. bene institutam dicemus, quæ ad verum decus & honestatem dirigitur, etiamsi prematur inopiâ, si ab hostibus obsessa, si ab amicis deserta, si deniq; omni calamitatum genere obruta videatur, quo in statu Massiliam, cum triumphatum est à Cajo Cæsare, M. Tullius fuisse constat: quam tamen Rerum omnium publicarum laudatissimam appellat. Qualis ætatis fuit, talis quoq; est æmulois. Civitas inopiâ laborans, obsessa, pressa, capta, Civitas est, sed inops, capta &c. adeoq; cum addito talis, quod vel plus vel minus, parum vel multum de ratione Civitatis, prout secundum naturam suam se habere debet, diminuit: Si verò omni genere calamitatum obruatur, si opibus & civibus spoliatur, & tantum non planè diruatur civitas, quis eam simpliciter Civitatem dixerit, nisi miram Civitatis definitionem confingere velit: Immemorem verò sui Bodinum fuisse oportet, dum Massiliam in triumphum etiam adductam, Rerum omnium publicarum laudatissimam appellat, cum ipse summam potestatem ad Reip. definitionem & essentiam requirat. Civitas verò capta & triumphata ne libertatem quidem, multo minùs summam potestatem obtinet. Ergo consequitur, Massiliam eo in statu, ipsius Bodini iudicio, non fuisse Republicam, nisi nomen sine re posueris. En sibi contradicentem Bodinum! Cicero autem, quem adducit *Philipp. 8. & l. 2. de officiis*, Massiliam in triumpho contra fas & æquum portatam affirmat, sed ad exemplum amissi imperii, & cum summâ civitatis miseriâ, quæ Cives etiam Romanos ad justum dolorem & commiserationem commoverit; quando verò in *Orat. pro Flacco* ab optimis majorum institutis, & laudabili imperio, tum etiam, locis antea adductis à beneficiis populo R. exhibitis eam commendat, non illam, qualis capta, & triumphata, sed qualis in flore & vigore constituta, fuerit describit. Sed manserit Massilia quodammodo Civitas, libera tamen non mansit, sed pressa, sed captiva, quid verò hoc ad Civitatis aut Republicæ, in genuinâ natura spectatæ, definitionem? Cum ne suam quidem Massiliæ in eo statu applicare possit, Bodinus, adeoq; in proprios casses incautus incidat.*

12. Addit Bodinus: *Quis verò Civitatem, quæ solo fertili sit & ubere locuples, hominum multitudine abundans, amicis carissima, hostibus formidabilis, armorum vi potens, propugnaculis bene munita, præclare institutam putes, si omni scelorum & flagitiorum immanitate cumulata fuerit? Hæc omnia bene dicuntur; In tali enim Civitate finis & optimum deest*
(pro-

(propter quod omnia reliqua sunt & esse debent) vita secundum virtutes civiles instituenda: Sed quomodo per hoc vincitur, beatè vivere non requiri ad Civitatis definitionem? quod non rectè percepisse Bodinum, ex verbis quæ subjungit, patet: *Cum nulla virtutum Capitalior pestis esse possit, quam beata illa & affluens ad cupiditates explendas rerum Copia, quam cum honestate conjungere non minùs difficile est, quàm qua maxime inter se contraria sunt.* Quis verò unquam beatam dixerit rerum copiam, quæ non nisi ad libidinem, honestati contrariam, explendam adhibetur, nisi fortè Epicuri de grege porcus? an existimat Bodinus, beatam vitam rerum omnium abundantiam cum scelestissimâ vita conjunctam, & non potius optimum bonorum omnium usum denotare? Ipsa quidem rerum externarum copia, per se nec laudem nec vituperium meretur, multo minùs beata dicenda est, virtuti autem nihil obstat, nisi per accidens, si malè eâ utatis, rectè verò usurpata magnum Virtutis adjuvamentum & ornamentum est, quæ cum honestate non modò optimè consistere, sed & quâ omninò carere vita nostra honestati conformanda non potest. Aliàs ipsa ratiocinandi & deliberandi potentia, homini concessa, si malè adhibeatur, maximè exitiosa est, ut in extremè vitiosis deprehendere licet *Conf. l. 1. Polit. c. 2. in fin.*

13. Concludit Bodinus: *Quoniam igitur ceterù quidem rebus & ea carere sine probro, & abundare sine laude possumus, virtutibus autem sine contumelia vacare, aut vitii inquinari sine infamia non possumus, consequens est, ea, quæ, beatiorem vitam efficere putantur, opes, inquam, Copias, latifundia, benè constitutis Civitatibus necessaria non esse.* Sed quomodo hoc sit consequens non video, multo minùs, quomodo per hoc infringatur illorum sententia, qui beatè vivere finem Civitatis constituunt. Quid enim, si paritèr concludam: Summâ potestate carere Civitas sine probro (turpitudinis scilicet, de eâ enim loquitur) potest, & obtinere eam sine laude (honestatis scil.) potest. Ergò summa potestas ad Civitatis rationem non est necessaria. Id quod est contra Bodinum. Non sane sequitur: Bona externa per se non merentur laudem quæ virtutis propria, nec si desint, probrum vel infamiam, turpitudinis pedissequam, inurunt. E. ad Civitatem non sunt necessaria. Nam non honestis tantum & per se laudabilibus, sed & necessariis ad vitam, & instrumentis ad agendum, (quorum bonus vel malus usus esse potest) Civitas indiget, ut benè iis utatur, & ita bonorum per se non laudabilium bonus usus sit

laudabilis. Ad respirationem hominis, concoctionem cibi in stomacho, ratione & intellectu non opus est: Ergone inferes, rationem & intellectum homini simpliciter non esse necessaria? Manibus carere potest homo sine vitio ambulationis, Ergone homini non opus est manibus? inconsequens. Opes vero, latifundia, & similia paulò post *versâ paginâ* ipse Bodinus, sui q. oblitus, beatorem Civitatem facere asserit, & rectè quidem, non ut constituentia, sed ut media & instrumenta necessaria, quæ licet ipse finis Civitatis non sint, ad finem tamen consequendum suo modo requiruntur, ut visum. Omnia hæc, à Bodino proposita, ex ignoratâ *τῆς ἀγαθότητος*, & beatæ vitæ s. summi Boni Civilis, ut finis Civitatis, genuinâ definitione, & non intellectâ legitimâ Civitatem definiendi ratione, enata esse, ex dictis luculentèr apparet. Bodinianam vero Reip. definitionem (quam *in fronte lib. 1. c. 1.* proponit, & de eâ, tanquam ab aliis Politicis omisâ, à se vero primum adductâ, vanè & præter rei veritatem gloriatur) longè majora in commoda premere, in discussu, si occasio tulerit, ostendetur.

QUESTIO SECUNDA.

Num finis Reipublicæ in sublimium rerum contemplatione, an vero in operatione secundum virtutem & prudentiam Civilem consistat, & quæ hæc de re sit sententia Aristotelis?

§. 1. Prius asserit Bodinus l. 1. de Republica c. 1. *Quod si eadem est, inquit, unius Civis, quæ totius Civitatis felicitas, & utriusq; summum bonum in iù positum Virtutibus, quæ mentû ipsius propria sunt, quæq; in solâ contemplatione versantur, — consequens est illud quoq; Civis illos verè felicitate frui, qui in verum naturalium, humanarum ac divinarum suavissimâ cognitione exercentur, — Hoc igitur honorû extremum in singulis statuentes, cur non etiam universorum ac totius Reipublicæ summum ultimumq; finem esse concedemus? Et post pauca: Nos boni viri ac boni civis differentiâ sublata summum bonum singulorum æquè ac universitatis totius, eâ, quam diximus, pulcherrimâ, suavissimâq; sublimium rerum contemplatione metiamur. Id quod in sequentibus fufius explicat: Ipsum quoq; Aristotelem in sententiam suam pertrahere conatur, quamvis eum hîc quodammodo dubium, nec sibi ipsi satis constantem, sed in semel susceptâ sententiâ pertinacem, verborum ambiguitatibus rem implicuisse contendat. Aristoteles,*

Stoteles, inquit, popularem opinionem interdum secutus, anceps in summo bono fuenndo, nec suorum dogmatum constantiam ac convenientiam tueri viderur: quippe qui virtutis actionibus opes ac robur copulare necesse putat: cum tamen subtilius eo de genere disputaret, summum hominũ extremumq; bonum in contemplatione collocavit. Adducit autem l. 10. Eth. & l. 7. Politic. c. 3. & 15. Et rursus: tametsi Aristoteles ex opinione Stoicorum bonum in virtutũ actione posuisset, idem tamen actionem ad contemplationis finem referri iudicavit oportere. — At quum nollet Magistri Platonũ sententiam tueri, & à proposito suscepta q; sententiã discedere turpe putaret, quoniam in actione beatam vitam initio posuerat, verborum ambiguitate usus, summam felicitatem in mentũ actione, quæ ipsi nihil aliud est quam contemplatio collocavit, &c. Idem tamen noluit aperte summum illud, quod quærimus, bonum in solã contemplatione collocare, id quod tamen necesse est confiteri

2. Sed ut à posteriori incipiam, Bodinus, hæc de Aristotele asserens, se in lectione & consideratione Philosophi debitam non adhibuisse industriad, apertissimè ostendit. Clarissimè enim omnium docet Aristoteles, finem Politicæ & Societatis Civilis adæquatam & propriam in beatã vitã Civilĩ, s. summo Bono Humano, practico & Civili consistere, quod ipse in operatione secundum virtutem optimam & perfectissimam, justitiam scil. universalem, quæ virtutes morales s. civiles omnes complectitur, & prudentiam, constituit, (idq; non ex opinione Stoicorum, quorum Secta Zenoni Cittico demum florem debet, quam vis Antisthenes Socratis Discipulus, Diogenis Cynici Præceptor, Aristoteli coævus, jam tũm fundamenta ejus jecerit: hæc vero non in virtutis actione, sed habitu & possessione felicitatem posuisse notius est, quàm ut probatione indigeat, ut memoriã lapsus videatur Bodinus, dum à Stoicis sententiam suam de summo bono Aristotelem habuisse affirmat) Id quod ex totã Ethicã Aristotelis manifestum. *Conf. quæst. 1. §. 4. Hinc l. 7. Eth. c. 1. (2.) hunc finem ultimum actionum humanarum à Politicã, ut Architectonica inter Practicas, considerandum esse probat, seq; in presentẽ methodo (in lib: scil: Nicom.) de totius gentis vel Civitatis bono acturum. ait, cum methodus illa sit politica. Cap. a. 2. (4) dicit, se querere velle bonum, quod Politica expetat, quodq; sit summum bonum practicum. Illud etiam in sequentibus inquiri & remotis aliis sententiis definit ac explicat. Et c. 5. Summum bonum autoteles esse debere inquit, non unius hominũ solitariam vitam agentis, sed & amicorum, sociorum ac civium respectu, unde bonis ex-*
ternis

ternis quoq̄, egeat. Cap. 13. se in sequentibus de virtute humana tractaturum innuit, cum S. B. humanum & beatitudinem humanam antea indagavit. Atq; huc ea omnia, quæ in cæteris libris de virtutibus tum moralibus tum intellectualibus, & quæ ad eas referuntur, de Amicitia, Voluptate, & aliis tractantur, directa sunt. Quibus absolutis, ad tractationem de Republicâ, eaq; præprimis optimâ, hujus finis, in Ethicis assignati, maximè capaci, in libris Politicis, speciatim ita dictis, instituenda, progreditur, ut ex c. ult. libr. ult. Nicom. apparet. Conferatur l. 1. M. M. c. 1. ubi de bono non simpliciter tali, sed nobis bono, non de divino bono, sed de politico s. Civili, Ethicam, quam Politicam potius appellandam dicit, agere debere affirmat. Adde l. 1. Eud. c. 7. & l. 7. Polit. c. 13. Atq; hæc est satis clara, constans & perpetua Aristotelis sententia, ut nullo jure incertitudinis, inconstantia, pertinacia, & amphibolia hæc in parte à Bodino infimuletur. Platonis autem, in ideæ boni contemplatione finem Civitatis & Beatitudinem ponentis, opinionem, quam Bodinus ipse p. 8. inanem & fictam appellat, tueri non debuit Aristoteles, utpote à se explosam l. 1. Eth. c. 4. l. 1. M. M. c. 1. l. 1. Eudem. c. 8.

3. Quod autem libro 10. Eth. de beatitudine Theoretica quoq; agit Philosophus, non eo fine factum, ut eam finem Politicæ & Civitatis adæquatam esse ostendat, sed ut præstantiam ejus præ beatitudine Civili & humanâ, cujus tractatio directè ad Politicam spectat, & de quâ per totam Ethicam egerat, adserat, & quomodo utraq; inter se differat, declaret, id quod etiam eleganter d. l. deducit. Sicut l. 6. Eth. de Prudentiâ quidem directè, de Sapientiâ verò, & aliis habitibus intellectualibus simul egit, ut quomodo à Prudentiâ distinguantur, & quantum Sapiëntia Prudentiâ præstet, pateat. Idem etiam l. 7. Polit. c. 2. 3. & 15. intendit, ut demonstret, dari vitam civili, humanâ & practicâ longè præstantiorem, Divinam & theoreticam s. Philosophicam, quæ sit absolutè optima & bonorum simpliciter summum, vita scil. secundum sapiëntiam, optimæ partis in homine & q. divinæ particulæ Virtutem, instituta, (quam in contemplatione rerum naturâ præstantissimarum positam & b. l. in Politicis & l. 10. Eth. apertissimis verbis asserit, ut mirum sit, Bodinum ausum scribere, noluisse Aristotelem rem apertè determinare, sed verborum ambiguitate de industriâ usum esse) Hanc vitam dicit esse terminum & scopum pulcherrimum, ad quem ipse etiam finis Civitatis s. vita Civilis ultimò debeat esse directâ l. 7. Eud. c. 15. Unde etiam est, quod

quod Prudentia non dominetur Sapientiæ, sed potius propter Sapien-
tiam imperet, velut Atriensis vel potius Procurator & Vicarius Sapien-
tiæ, ut hæc sine impedimento officio suo, quod in contemplando & ve-
nerando Deum maximè consistit, fungi possit. *Conf. l. 6. Eth. c. 13. & l. 5.
Eudem. c. 13. l. 1. M. M. c. ult.* Et propterea ad hoc bonum non tantum
singuli homines, sed etiam integræ Civitates per Prudentiam suam ten-
dere debent, idem enim (ut rectè asserit Bodinus) singulari bonum est &
integræ Civitatibus l. 1. *Eth. c. 1. (2) & l. 7. Polit. c. 2. & 15.*

4. Per hæc autem bonum theoreticum nondum finis Civitatis ad-
æquatus & proprius constituitur, cum bonum civile à contemplativo &
in Ethicis & Politicis accuratè distinguat Aristoteles. *V. in pr. l. 10 Eth.
c. 7. & 8.* licet ad hoc, ut finem scopum & terminum absolute ultimum
& optimum, ipse quoque finis Civilis societatis tendere & collimare de-
beat. Civitatis enim ut Civitas est, & Civium quæ talium finis Civile
& practicum bonum est, quod homini quæ, homo, h. e. animal civile est,
competit (idem enim est hominis & Civitatis bonum, unde vir bonus
absolute, & optimus Civis, non quivis, nec in quavis Repub. *ut sine di-
scrimine Bodinus statuit*, sed in optimâ Reipub. forma idem sunt l. 3. *Pol.
c. 4. 5. & 18. l. 4. c. 7. l. 7. c. 13.*) qualis est vita secundum virtutes Civiles
tüm morales ut prudentiam, exacta, cum nec virtus moralis sine prudentiâ,
nec prudentia sine virtute esse possit l. 6. *Eth. c. ult. & penult. l. 10. c. 8.
l. 5. Eudem. c. ult. & penult.* non autem bonum theoreticum & divinum,
quod homini quæ. intellectum s. facultatem divinam obtinet, per
quam ad Dei cognitionem penetrare potest, competit. Tale bonum
Civitatis esse debet, cuius cives, & si fieri possit, omnes maximè queant
esse participes. At si omnes contemplantur, quis Reipubl. admini-
straret? quis virtutem Civilem exerceret, quis Civitatem contra hostes
defenderet? nonne homines à civilibus negotiis ad speculationes
abstraherentur, & Reipub. tandem planè pessumiret? utpote quæ sine
actionibus civilibus, ipso Bodino hic loci p. 8. teste, diu stare nequit, sine
vitâ autem contemplativâ simpliciter esse potest, quamvis sine hac non
per omnia bene sit. Sapientiæ studium quidem in Civitatibus florere
debet & à Senioribus, Reipub. administratione & negotiis civilibus jam
defunctis, maximè excoli (quamvis & juvenes, & adultiores ad sapien-
tiâ præparari conveniat) sed finis Civitatis ut civitatis non est. Sicut reli-
gionis

gionis & cultus sacri, à senibus secundum Aristotelem. *l. 7. Pol. cap. 9* administrandi, cura in Civitate omnino vigere debet, Religio tamen finis civitatis dici non meretur. Malè ergo Bodinus Civile bonum cum Theoretico confundens finem Civitatis in contemplatione sublimium rerum constituit, id quod è dictis claret. Adde quod ipse Bodinus paulò ante in virtutum exercitio beatitudinem Civitatis collocàrit. Beatitudo autem Civitatis, finis ejus dubio procul est, quomodo ergò contempla-
tio finis erit? Sed objicit Bodinus *p. 8.* Civitatis felicitas non erit summa, cum alium & diviniorem finem spectet. Resp. Est summa inter bona humana, quæ sub actionem hominis quat. homo, h. e. civile animal est, eadunt, sed non est summa & optima simpliciter. Deum autem con-templari & venerari, est bonum absolute summum & simpliciter per se expectandum. Hæc v. non Civilis sed divina est actio, ab homine plus quam Civilia sapiente, & intellectum, illam divinæ particulam auræ, in primis excolente præstanda. *Conf. l. 10. Eth. c. 7.*

Q U E S T I O T E R T I A

An Aristoteles Oeconomica à Politicis, & Civita-
tem à familià distraxerit, & quomodo eadem distinxe-
rit, ac Oeconomiam definiverit?

I. Bodinus, ut habeat quod in Aristotele carpat, *l. 1. de Repub. c. 2.* ita loquitur: *Nulla probabili ratione mihi videtur. Aristoteles, Xenophontem secutus, à Politicis Oeconomica & Civitatem à familià distraxisse, quod aliter fieri non potest, quam si membra singula ab ipsa corporis universi compage divellamus, quod quid aliud est, quam sine ulli adificiis urbes construere velle?* &c. Quem locum Aristotelis innuat, non adscripsit Bodinus. Videtur tamen eo digitum intendere, quod Aristoteles. *l. 11. Pol. c. 1. illos* minùs recte locutus asserat, qui existimarunt Hominem Politicum, qui civitati, Basilicum, qui Regno, Oeconomicum, qui domui, & Despoticum, qui servis præest, eundem specie esse, & paucitate ac multitudi-
ne obtemperantiù saltem differre, adeoq; Politicam & Oeconomicam, eandem esse facultatem, quasi inter magnam Domum & parvam Civi-
tatem nihil intersit: quam sententiam veritate destitui *d. l.* affirmat. Idem repetit. *c. 3. Et. c. 7.* rationibus adductis imperium herile & civile non esse idem, sed specie differre ostendit. Unde *l. 1. Oecon. c. 1.* Oeconomi-
cam & Politicam distingui docet, tum objecto, quod ibi domus recte ad-
ornanda & gubernanda, hinc Civitas legitimè constituenda & admini-
stranda:

stranda: tum sine, qui ibi est bene vivere inter socios domesticos, materiam Civitatis futuram procreare, ac ad Rempub. preparare, & instrumenta ad bene vivendum comparare; hic vero bene vivere in Civitate s. inter Cives, cui prior finis sub ordinatur *l. 1. Eth. c. 1.* tum respectu imperantium & obtemperantium, ac ipsa administrationis ratione: cum ibi unus saltem de jure naturali imperet, & servis quoq; quod Dominus est: hic vero etiam plures alternis vicibus imperare possint, & quidem hominibus liberis ac paribus. Adde quod virtutes & prudentia, jus & amicitia domestica & civilia, adeoq; etiam domus & Civitas, ac utramq; administrandi ratio, specie omnino differant. *Conf. l. 6. Eth. c. 8.* Datur quidem in Civitate aliquid simile per analogiam Societatibus & imperiis domesticis, *de quovide l. 8. Eth. c. 13.* Civitas tamen & domus societa-tes specie diversæ manent.

2. Quamvis vero hæc ita se habeant, non tamen omnem de domo & familia considerationem à Politia omnino abesse jubet Aristot: sed quantum ad cognitionem Civitatis ut totius, & administrationem ejus sufficit, de domo, ut parte, & domesticis Societatibus, *toto lib. 1. Pol. tractat*, quem propterea *περὶ Οικονομίας καὶ δεσποτίας l. 3. Pol. c. 6.* dicit. Quod miror Bodinum non observasse: multo minus vero Civitatem à familiâ distinxit, aut partes à toto divulsit; quasi sine ullis aedificiis urbes constructurus, sicut Bodinus eum accusat. Scientiam de domo rectè constituendâ & administrandâ à scientiâ de Republ: adornandâ & gubernandâ, non vero domum & familiam à Civitate separavit Philosophus. Sicut non statim Rhetores aut homines militares à Civitate sejungit, qui Rhetoricam & scientiam rerum militarium (Politica sub ordinatas *l. 1. Eth. c. 1.*) à Politicâ distinctas esse docet

3. Xenophontem vero quomodo hic secutus dicatur Aristoteles non video, cum ab hoc potius & Platone hæc in parte dissentiat. Plato enim & Xenophon in eâ quam Aristot *l. 1. pol. c. 1. 3. 7.* reprehendit, fuerent sententiâ, *ut ex Platon: Politici initio, & Amatorib. circa finem, item q; Xenophont l. 3. memorab.* apparet (quamvis Felicem Accorambonum & Anton. Montecatini Italos, aliter utriusq; sententiam explicare non ignorem, quibus cur consentiam non reperio) Quomodo ergò Xenophontem hic sequitur?

4. Paucis interjectis subjungit Bodinus, *Nos tamen aliter atq; Aristoteles: is enim Oeconomiam bonorum accumulatione definit, quæ collegio-*

τυμλ

rum æque ac Civitatum communis est: ac familia appellatione & rectam domus gubernanda rationem, & jura Patrisfamilias in suos complectimur, quæ ab Aristot. & Xenophonte prætermissa videmus. Ubi vero Aristot. Oeconomiam bonorū accumulatione, eaq; Civitatibus quoq; & Collegiis communi, definit? L. 3. Pol. c. 3. quidem refert, quosdam *χρημάτων κτητικὴν*, facultatem bona & possessiones acquirendi, Oeconomiam s. Oeconomicam ipsam existimare, quæ sententia Platoni & Xenoph. in Oeconom. tribui solet, alios vero pro parte hujus maximam illam habere, Sed c. 8. Oeconomicam & *χρημάτων κτητικὴν* non esse plane idem probat, unam vero speciem *κτητικῆς*, quæ justa & naturæ conformis est, Oeconomica partem dicit, & suo modo etiam ad Politicam pertinere, per quam & possessiones legitime acquirere, & acquisitis debite uti possumus. Etc. 10. docet, circa bona & possessiones parandas versari, partim oeconomici esse, partim non esse, sed ejus facultati, quæ Oeconomica deservit. Videatur ipse Philosophus. Hoc in eum vero est Oeconomiam bonorum accumulatione definire? & non potius hoc tantum dicere, ad debitam domum administrandam rationem quoq; spectare, ut bona h. e. possessiones, ad vitam domesticam necessariæ comparentur: quemadmodum ad curam Reipub. pertinet, providere, ut bona & opes ad vitam civilem sufficientes in promptu sint. Quo nihil verius dici potest. Ab Aristotele autem rectam domus gubernandæ rationem, & jura Patrisfamilias in suos prætermissa, is cum Bodino (arrogantiam suam denno hic prodente) asserat, cui nec Liber primus Pol. nec Oeconomica Aristotelis unquam visæ sunt, quorum vel sola inspectio Bodinum arguit falsitatis. Bodinus autem, dum familiam ipsam rectam domus moderationem, & jura domestica appellat, malè definit & inconvenienter loquitur: aliud enim est familia s. ipsi domestici, Patrisfamilias, ut Capitæ familiæ (qui interdum familiæ nomine quoq; comprehenditur) imperio subjecti: aliud recta administratio & gubernatio familiæ, ac jura domesticæ societatis, quæ ipsius familiæ appellatione non nisi ἀνεγλόγως insigniuntur.

Quæ innitatur res Carole publica fuerit,
 Quæ privata inquiri, quæ post, quando utraq; possit
 Machina opem, fulcire queas tribicine utramq;.

Commenfali suo suaviffimo Dno. Carolo Rißpelt
 scr. JOHANNES QUISTORPIUS D. Th. Facult.
 Senior, Superintendens, Univerf. h. t. Rector.

1750

Aristoteles, inquit, popularem opinionem in
bono fruendo, nec suorum dogmatum consi-
derando videtur: quippe qui virtutis actionibus opes
cum tamen subtilius eo do genere disputaret,
bonum in contemplatione collocavit. Adducit
lib. 6. 3. & 15. Et rursus: tamen si Aristoteles
bonum in virtutis actione posuisset, idem tam-
quam finem referri iudicavit oportere. — At qui
tam tueri, & ad proposita suscepta q; sententiam
in actione beatam vitam in initio posuerit
summam felicitatem in mentis actione, qua in
contemplatione collocavit, &c. Idem tamen noluit aper-
tè bonum in solâ contemplatione collocare, id quod

2. Sed ut à posteriori incipiam, Bodice
se in lectione & consideratione Philosophi-
astriam, apertissime ostendit. Clarissime
les, finem Politicæ & societatis Civilis ad
tâ vitam Civilem, summo Bono Humano,
quod ipse in operatione secundum virtu-
tam, iustitiam scilicet universalem, quæ vir-
tutem complectitur, & prudentiam, constituit,
rum, quorum Secta Zenoni Cithico demum
sthenes Socratis Discipulus, Diogenis Cyni-
vus, jam tum fundamenta eius jecerit: ha-
ne, sed habitu & possessione felicitatem per-
batione indigeat, ut memoriâ lapsus videtur
sententiam suam de summo bono Aristote-
li quod ex totâ Ethicâ Aristotelis manifestum
lib. 1. Eth. c. 1. (2.) hunc finem ultimum actionis
Architectonica inter Practicas, considerandi
methodo (in lib. scilicet Nicom.) de totius gene-
ritate ait, cum methodus illa sit politica. Cap. 4. 2. (1.)
quod Politica expectat, quodq; sit summum bonum
sequentibus inquirat & remotis aliis sententiam
Summum bonum εὐταξίας esse debere in
vitam agentis, sed & amicorum, sociorumq;

inceps in summo
convenientiam tueri
ne necesse putat:
nū extremumq;
Eth. & l. 7. Po-
licorum hominis
contemplationis
sibi Platonū se-
putaret, quo-
ubiquitate usus,
quam contem-
quod querimus,
se est consiteri
Aristoteles afflerens,
adhibuisse in-
docet Aristote-
proprium in bea-
tissimi consistere,
& perfectissimi
civiles omnes
opinione Stoico-
quamvis Anti-
Aristoteli con-
virtutis actio-
t, quam ut pro-
dum à Stoicis
se affirmat) Id
1. §. 4. Hinc
m à Politicâ, ut
se, in presentia
bono acturum
ere velle bonum,
1. Illud etiam in-
xplicat. Et c. 5.
minis solitariam
u, unde bonis ex-
ternis

